

Kalapos identitáspolitika

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 32. szám, 2017. augusztus 11.

Balázs Péter egy figyelmetlen „ragozási botlásnak” tulajdonítja a jelenlegi miniszterelnök egy sajtótájékoztatón elhangzott mondatát, melyben röviden a múltba tekintett, hogy aztán gyorsan a jelenben kössön ki. (*Kalap, ÉS*, 2017/30., júl. 28.) Szövegkörnyezetében a mondat így hangzott: *„Szeretném világossá tenni, hogy a fölfogásunk szerint minden magyar kormánynak az a kötelessége, hogy minden állampolgárát származásra való tekintet nélkül megvédje. A II. világháború idején ennek (...) az erkölcsi és politikai követelménynek Magyarország nem tett eleget. Ez bűn. Ugyanis akkor úgy döntöttünk, hogy a zsidó közösség védelmezése helyett a nácikkal való kollaborálást választjuk. Világossá tettem a miniszterelnök úr számára, hogy ez soha többé nem fordulhat elő, a magyar kormány a jövőben minden állampolgárát meg fogja védeni.”*

Találóan mutatja be Balázs Péter, hogy a gondolat ilyen vagy valamely hasonló formában már elhangzott, azaz semmilyen új minőséget nem jelent. A kijelentésnek megágyazó alapfeltevés az auschwitzi 18-as blokkban található, *Az elárult állampolgár* című kiállítás, amit felfoghatunk valamely konszenzusnak, még akkor is, ha sem a „meg nem védés” passzivitása, sem az „elárulás” nem teljesen fedi az aktív cselekedetekből származó felelősséget és származható, generációkon átívelő felelősségtudatot. Ennek ellenére az elmúlt években, a tabuk és konszenzusok felrugásának korában akár örülni is lehetne annak, hogy valami még lerombolatlan maradt...

De akkor mi a dilemma?

Véleményem szerint, amit Balázs Péter botlásnak nevez az – „klasszikust” parafrázálva – a NER egyik alapja, amely a Terror Háza (TH) „nagy elbeszélésében” jelent meg először, és forrásává vált számos további inflálódó „intézmény” elbeszélésének, mint a Nemzeti Együttműködés Nyilatkozata (Nenyi), az Alaptörvény „Nemzeti Hitvallása”, a Nemzeti Alaptanterv (NAT) vagy a Szabadság téri emlékmű. Egy nagyon tudatos, hosszú évek óta megágyazott és ismételt gondolatépítményről van szó, aminek a felismerése talán azért okozhat nehézséget, mert a sajtótájékoztatón éppen Izrael miniszterelnöke volt jelen, és az éppen aktuális diskurzus szabta kereteket nem könnyű akár átmenetileg is átjárhatóként kezelni.

Elsősorban nem is a makulátlanságról, a büntelenségről vagy a felelősség elhárításáról van szó, melyek különböző formákban és intenzitással valóban megjelentek, megjelennek és viták tárgyát képezték. A lényegük azonban mégsem a történelmi tények „valós” kezelésében van, hiszen ott az esetek túlnyomó részében csődöt mondanak. Ez az elbeszélés egy „ajánlat”. Eklatáns plédaként említhető a Nenyi mint a NER „1957. május elsejéje”: *Lehet, hogy hibáztatok, de bűnötök meg lett bocsátva a fülkeforradalom kétharmados eredményével, és mostantól mindenkinek lehetősége van a részvételre, a jóvátételre, a felemelkedésre.*

Az egész egy első világháborús emlékmű narratíváját másolja, mely szerint az elesettek feláldozták életüket, ami által egyáltalán lehetséges, hogy a látogató az emlékmű előtt állhasson. A veszteség, a szenvedés, a „zavarosság” értelmet nyer a mában, amivel egy elképzelt közösség jön létre, egy korszakokon és generációkon átnyúló történelmi sorsközösség, ami úgy is leírható: nemzet.

Az ígéret és a valóság közötti vélt és valós különbségről a közösség tagjai különböző formákban visszatérően nyilatkozhatnak ugyan, a lényeg azonban a közösségépítés, a csoport – a nemzet – homogenizálása, a keret elfogadtatása. A kereten belül mindenkinek, még a kritikusoknak vagy a nem

teljesen makulátlan kollaboránsoknak is meg lesz bocsátva, hiszen valamilyen szinten mindenki áldozat, ha a kollektíva az. Magyar zsidókból így lesznek zsidó magyarok, védelmezendő állampolgárok – utólag. Pontosabban az ajánlat feltétel nélküli elfogadásával válnak a nemzet részévé. Ez köszön vissza az aktuális miniszterelnök szavaiban, és ezért fontos – és nem ellentmondásos – korábban leszögeznie, hogy Horthy mint Trianon utáni nemzetmentő kivételes államférfi volt. Így, illetve csak így ismerhető el a „zsidó áldozatiság” és a tett mint bűn, ahol az egész történelmi képből kizárólag a nemzet homogén közössége a fontos. Ezért „döntöttünk mi” (akkor) az aktuális miniszterelnök világképe szerint, ami koherens.

A felelősségvállalás gesztusa azonban értelemszerűen nem történelmi kérdés, hanem a máról szól. Egészen pontosan a múlt és a jelen szembeállításáról. Az akkori rossz és a mai jó döntésről, az akkori „kollaborációról” és a mai önállóságról. *Akkor kollaboráltunk a nációkkal. Ez soha többé nem fordulhat elő.* Itt kerülnek egy síkra a nációk akkor és az EU ma, az akkori kollaborálás a nációkkal és a mai esetleges együttműködés az EU-val. És pontosan ebben, az „akkor” és „most” dichotómiában válik feloldozhatóvá a korábbi tett. Hiszen tanultunk a történelemből. Magyarország, a magyar állam immár minden magyar állampolgárt megvéd. Kitől? Mitől? A plakátkampányok, a „nemzeti konzultációk” erre kínálják a választ. Mindez a holokausztra való emlékezés jelmondata, a „soha többé!” jegyében, az áldozatok emlékének meggyalázásával, azok kárára történik. Hogy ehhez miért asszisztál Benjamin Netanjahu, az más helyen valóban érdekes és fontos kérdés lehet.

Az aktuális miniszterelnök kijelentéseiben identitást kínál, az esetleges botlásokért eme identításban feloldozást. És amíg az ellenzék nem ajánl valamely „vonzó” alternatívát, addig a „részeg papagáj” nem pusztán szatirikus esztétikai kritika, hanem a felajánlott identitás fenyegető gyalázása, hiszen az áldozatiság garanciájának mint konstituáló pillanatnak a megkérdőjelezését jelenti.